СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 85. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 13. квітня 1925. VOL. XXXIII. No. 85. Jersey City, N. J., Monday April 13, 1925. THREE CENTS

Вибір нового уряду Українського Народного Союза.

РОЧЕСТЕР, Н. Й., 11. квітня. — Перше голосовання на кандидатів на урядників У. Н. Союза відбулося в четвер, дня 9. с. м. пополудні.

По голосованню комісія з 7 членів обчисляла цілий вечір, цілу ніч і ранок. Щойно по 9-ій годині рано закінчено обчислення і повідомлено конвенцію про вислід.

Відтак деякі кандидати, що мали меньше голосів, позрікались кандидатур, і сполудня видруковано балоти кандидатів. Між годиною 4 і 5 пополудні делегати віддали свої балоти і комісія знову негайно пійшла обчислювати. Але перервала обчислюванне о 9 годині вечір, бо члени комісії були дуже перемучені і знесилені, так що цілком падали на силах. Тоді віддано балоти в присутности членів комісії до сейфу, а сьогодня отворено теж в присутности членів комісії і віддано їм до дальшого обчислення.

Остаточного висліду ще не оголошено.

Досі відомо з дотеперішнього обчислення що вибрані:

ТЕОДОР ГРИЦЕЙ, предсідатель.

МИХАЙЛО УГОРЧАК, заст. предс.

ІВАН КАШТАНЮК, рек. секр.

РОМАН СЛОБОДЯН, фін. секр.

ВАСИЛЬ ЛЕВЧИК, касієр.

СЕМЕН ЯДЛОВСЬКИЙ, завідатель Свободи.

Членами контрольної комісії і радними вибрано нових людий.

Редакційну комісію скасовано, а доручено екзекутиві уряду У. Н. Союза разом із завідателем Свободи назначувати головного редактора і співредакторів.

УРОДИНИ МЕРІ ПИКФОРД.

ГАЛІВУД, 9. квітня. — Славна фільмова акторка Мері Пикфорд обходила тут нині 32 роковини своїх уродин. Від своеї матери і приятелів дістала богато дарунків.

МОРЕПЛАВЕЦЬ ГЕНРІ ГУДСОН.

Ріка Гудсон, Гудсонів Пролив і Гудсонів Залив, — в тих трьох назвах записані всі подвиги знаменитого мореплавця Генрі Гудсона. Це його три історичні відкриття, зроблені підчас його подорожів в роках 1607—1611.

Зрештою про Гудсона не знається нічого. Не збереглися його портрети, може й не було ніяких. Не відомо, де родився, чим займався, де жив і що робив до 1607 року. Весь біографічний матеріял, який є, — це історія його чотирох подорожів і чотирох останніх літ життя. Так як в останніх подорожах і наприкінці свого життя був на голяндській службі, то звичайно думають, що він був Голяндець. Та майже певно він в Голяндії не родився, не мешкав і голяндською мовою не говорив. Більш фактів промовляє за те, що Гудсон був Англичанин.

Дві перші виправи орґанізувала „Московська Компанія" в Лондоні, англійське товариство, що перше почало торгувати з Росією, тогочасною Московщиною. Ціль подорожі була та, щоб найти коротку морську дорогу через ледовий океан до Східних берегів Азії, передівсім до Китаю. Тої дороги Гудсон, розуміється, не найшов, та хоч привіз богато відомостей про клімат, ростини, звірята, ґеографію і господарські можливости північних країв, але для лондонської компанії все таки це було велике розчаровання. Та Ґудсон все таки вірив, що десь на півночи повинно бути відкрите море, яким можна доплисти до східних берегів Азії. В 1609 році він зробив умову з голяндською „Східно-Індійською Компанією", щоб для неї шукати того самого проїзду здовж північного берега „Нової Землі".

Голяндці дали Гудсонови нікчемненький кораблик (не більш як 160 тон) „Гальве Мане" (значить „пів-місяць") з залогою всього шіснайцять чоловіка. Гудсон рушив на північ, але коли прийшлося все тяжче терпіти від бурів, вітрів, морозу і всеї лютої стихії ледового моря, його моряки не витримали й збунтувались. Треба було або вертатися до Голяндії, або, зломивши свою умову з голяндською компанією, пробувати щастя де-инде і їхати в тепліші сторони, на південний захід. Переговоривши з моряками Гудсон рішився на те друге. Наслідком того рішення було відкриття тої великої ріки, що тепер називається Гудсоном. Біля її гирла зупинився „Пів-місяць", зявляючись перед Індіянами як чудо з небес чи невидана морська потвора. Такого корабля вони ще не видали й не чували, що е якісь инші люде на світі окрім них.

Ріку Гудсон назвав „великою північною рікою" і так її називають ще й сегодня „Норт Рівер" разом з пізнішою назвою „Гудсон Рівер". Так як Гудсон приїхав під голяндським флаґом, то й усі відкриті ним землі переходили у власність Голяндії. Через скільки літ стали переїздити туди голяндські кольоністи і нову землю названо „Новою Нідерляндією". Там, де Гудсон ріка вливається в море, станули перші голяндські хати „Нового Амстердаму", котрий після того, як голяндські кольонії в Америці перейшли під власть Анґлії, зробився Ню Йорком.

Кошти на четверту й останню подорож Гудсова дали три богаті Англичане в 1610 році. Знов керуючись на північ він через Гудсонів пролив добився до Гудсонового заливу. Подорож була дуже трудна, знов моряки збунтувались. Гудсона, його сина й декілька моряків, що зістались йому вірними, висадили в малім човнику і спустили на бурхливі хвилі і вітер Гудсон Бей. З того [illegible]

ПРОТИ ЖІНОЧОЇ ТИРАНІЇ.

Недавно кодуктор львівського трамваю Карашей підрізав собі бритвою горло, даремно шукаючи якогось иншого визволення від тиранії своеї жінки, що воліла своїми ласками ущасливлювати одного військового капельмайстра. Вчора похоронили жертву подружої ідилії, а над його могилою, згідно з принятим звичаєм, ревно заливалась слізми симпатична вдовичка. Та видно почуття справедливости ще не завмерло в людях і приявляється инколи стихійно, у формах, з якими важко погодитися сторожам законности. Бо ось, над свіжою могилою небіщика Карашея, кинулась на справницю його смерти товпа яких 300 осіб (здебільша темпераментних жінок!), і певне вдовиця булаб наздігнала чоловіка на другім світі, щоб і там не дати йому спокою, колиб не два поліцаї, які з нараженнем життя передерлися з нею крізь товпу та сховали її в хаті цвинтарного сторожа. Але й тоді вона не була безпечна, бо товпа облягала хату, так, що на поміч покликано аж сильний відділ поліції.

ПРО ПРАЦЮ МАЛОЛІТНІХ.

Окружний інспекторат праці у Львові звернув увагу працьодавців затруднюючих малолітніх робітників, котрі є зобовязані предложити владі викази малолітніх працюючих в торговлі і промислі від 15—18 літ. Низше 15 літ до праці не вільно приймати малолітніх. Малолітній працівник мусить виказатися, що скінчив 15 літ, має дозвіл родичів або опікуна вступити до праці та мусить ходити до доповнюючих шкіл. — Кождий працедавець обовязаний у своїм льокалі праці на виднім місці вивісити спис затруднених малолітніх робітників (учнів-практикантів-субєктів і т. п.).

ГАЛИЧАНИ НА НАДДНІПРЯНЩИНІ.

„Новий Час" подає вістку з львівських комуністичних кол, що полковник У.С.С. Гриць Коссак має стати головнокомандуючим всіх військ Радянської України на місце Фрунзого, який заняв місце Троцького в Москві. По нашим інформаціям, полк. Коссак справді має обняти відповідальне військове становище, але не в Харкові, тільки як командант військових частин на українсько-польськім кордоні.

ПРО ЩО МРІЮТЬ РОСІЙСЬКІ МОНАРХІСТИ?

Останній премієр царського російського уряду Трепов заявив у розмові з польським політичним агентом в Парижі Корабом Кухарским, який рівночасно є кореспондентом варшавської „Ржечипосполітої", що Росіяни, згруповані біля вел. князя Миколи Миколаєвича є за сильною Польщею. Вони готові погодитися також на державне істнуванне Фінляндії, Одначе Естонія, Латвія й Литва мусять назад повернути до Росії, як тільки монархісти здобудуть в ній владу. Так само мусить зникнути Східна Прусія, бо вона загрожує істнуванню „славянства"; її поділять між собою „третя" Росія й Польща. На питання Кухарского, чи всі російські еміґранти погоджуються з політичною ідеольогією кн. Миколи Миколаєвича, Трепов відповів, що саме в інтересі Польщі є йти разом зі сторонництвом вел. кн. Миколи Миколаєвича, щоби в рішаючу хвилю не допустити до влади в Росії тих російських еміґрантів, які перебувають в Німеччині, є ґерманофілами й ворогами Польщі. Про Україну й Білорусь п. Трепов не сказав ні слова. Очевидно: він уважає їх „внутрішньою рос. справою", так як Польща хоче уважати західно-українські й західно-білоруські землі „внутрішньою справою" Польщі. Яке їхало, таке здибало!

УКРАЇНІКА.

З початком ц. р. у Берні Моравськім (ЧСР.) зачав виходити новий щоденний часопис „нової людини" „Рух". Часопис уже з перших своїх чисел містить деякі відомости з українського життя: культурного, політичного та господарського. З головнійших наводимо такі: 1) про тайні українські високі школи в Польщі; 2) про жорстоке і невпинне переслідування повстанчого руху на В. Україні; 3) оголошення майже цілої відозви українських послів і сенаторів до українського народу, сконфіскованої в Польщі і богато инших справ як про: стан шкільництва на В. Україні, дещо з її господарського життя, про голод і т. д.

У. Н. СОЮЗ—НАЙЛІПШИЙ ОПІКУН В НЕЩАСТЮ. ЧИ ВИ Є ЧЛЕНОМ ЙОГО?

ДРОТУЮТЬ ГРАНИЦЮ!

В польських урядових кругах тепер надумуються над тим, як забезпечити східну границю Польщі. Виринув проєкт повести вздовж радянського кордону три полоси. Перша полоса на самій границі має бути 8 км. широка і в ній буде перебувати тільки польське військо. Селянам, що мешкають в сій полосі, Ляшня хоче забрати хати й поля за якусь мізерну грошеву заплату. В другій полосі не сміють перебувати горожани чужих держав і „небезпечний елемент". Хто є в очах Польщі тим небезпечним „елементом" — то загально відоме. Се українські селяни. В третій полосі будуть також обмеження для Українців і Білорусинів. Один звар'йований польський панок, що називається Кернік і є послом до польського сойму, вніс в сім соймі проєкт, щоби викинути з „кресів," себто з українських і білоруських земель 500.000 людий. Він думає, що як Польща зробить се, то вже буде мати спокій. А що Ляшня дрожить за свою шкіру, то видно з того, що в польських ґазетах появляються чутки, що Президент Петрушевич приготовляє на весну повстання проти Польщі, що вже порозумівся в тій справі з большевиками й такі инші річи...

ЗМІНА КАЛЕНДАРЯ.

Одна з комісій Ліги Націй у Женеві, працює над новим проєктом календаря, в якому рік мав би 13 місяців, усі по 4 тижні. Фільольоґи та поети матимуть нагоду до придумання назви для нового місяця. На щастя, ми маємо готовий вибір між „маєм" чи „травнем" „мартом" чи „березнем", „груднем" чи „студнем" — і стільки иншими гарними синонімами.

СТРАХ ПЕРЕД МУХОЮ.

В селі Борки Великі, тернопільського повіту заночувало в одного селянина кількох молодих людей. Відійшовши ранком вони залишили на дверях карточку з написом: „Ту ноцовал Муха". Вістка про такий випадок рознеслася миттю по всьому селу. На ноги стала поліція. При енерґічному слідчому напруженню дійшла вона до висновку, що не був це ніякий Муха, а звичайні подільські парубки, що їхали до Франції на роботу, а вони зовсім безпечні для влади і публичного спокою.

Правительство Ерріота повалене.

ПАРИЖ, 10. квітня. — Нині вечером премієр Ерріо не дістав від сенату вотум довіря, длятого мусів податися до димісії. Проти него було 156 голосів, за ним 132. На руки президента Думерґа вніс резиґнацію цілого кабінету. Причиною його упадку були проектовані ним і соціялістами устави що до примусової позички. Кампанію проти Ерріо і його уряду вів від якогось часу бувший президент Мілеранд і Поанкаре, оба вони підставили стільця Ерріотови. Не можна знати напевно, хто буде його наслідником, догадуються лиш, що премієром буде Бріян. Завтра буде президент Думерґ вів переговори в справі нового правительства. Деякі ліві і праві лідери хотять нових виборів, але цему противиться президент. Наколиб розписані були нові вибори і правиця побідила, то дуже можливе буде, що Поанкаре знов возьме керму правительства.

КОРОНАЦІЯ СЕРБСЬКОГО КОРОЛЯ.

З Відня доносять, що в червни відбудеться в місті Монастири, в пол. Сербії, торжество коронації короля Александра як володаря Югославії.

МУССОЛІНІ ОБНЯВ ТЕКУ МІНІСТРА ВІЙНИ.

РИМ, 9. квітня. — Премієр Муссоліні обняв нині уряд міністра війни і видав приказ до армії з привітом. В приказі взиває жовнірів, щоби встримались від політики, щоби між військом було почуття обовязку, желізна дісціпліна і абсолютне привязання до короля і вітчини.

ВИБУХ НА ІТАЛІЙСЬКІМ КОРАБЛИ.

СПЕЦІЯ, Італія. — На італійськім военнім кораблі Дуліо наступила вчера експльозія (вибух) великої гармати, при чім згинуло на місци сімох людий а 30 було тяжко покалічених. З вибуху повстав огонь, який вдалося угасити.

ВИБОРИ ДО БЕЛЬҐІЙСЬКОГО ПАРЛЯМЕНТУ.

БРУКСЕЛЯ, 9. квітня. — Остаточний вислід виборів до парляменту в Бельґії представляється слідуюче: вибрано 49 соціялістів, 78 з центра, 22 лібералів, 6 з партії Флемійців і 2 комуністів. Ліберали стратили при виборах 11 місць на користь партії Флемійців.

ЧЕХИ ПІДПИСАЛИ ДОГОВІР З ГРЕЦІЄЮ.

АТЕНИ, 9. квітня. — Провізоричний торговельний договір зістав тут підписаний між Грецією а Чехо-Словаччиною. Греція має право експортувати до Чех означену скількість деяких продуктів, як родзинки, вино і оливу, а Чехо-Словаччина зобовязалася купувати в Греції 6 мільйонів фунтів тютюну річно.

АП. НУНЦІЙ КИДАЄ КОВНО.

Литовські власти поставили перед нунціятурою в Ковні сторожу для безпеки нунція. Всетаки, коли нунцій сидів при столі, хтось кинув каменем у вікно. Нунцій рішився покинути Ковно.

КОНЦЕРТ ЛЮБКИ КОЛЕССІВНОЇ.

Дня 9. березня, у переїзді до Лібеку, Парижа й Мадриту, концертувала Любка Колессівна в Берліні у 9-му симфоніч. концерті В. Фуртвенґлера й грала з орхестрою концерт е-моль Шопена, викликуючи велике захоплення. Велика саля Фільгармонії була по самі береги виповнена й уже напередодні концерту білети і на генеральну пробу і на сам концерт були розхоплені. Фахова критика приняла Колесівну як звичайно, прямо ентузіястично. Для прикладу із цілого ряду критик (м. и. „Vossische Zeitung, 7-Ukr. Blatt, Руль і т. д.) Згадаю, що пише Ц. Кребс у „Та-у" з 17. березня: „Незвичайно зріла й велика артистка — ця молода дівчина. Вона розпоряджає всіми красками й тонкостями удару й ніколи не мається враження, що тут що небудь вивчене; вона грає так, як би хто другий говорив, так природно й самозрозуміло звучить усе. Прямо чаруюче було Larghetto, ніжненьке, обляскане й [illegible] (Streichelod)."

РЕВІЗІЇ І АРЕШТИ В ГАЛИЧИНІ.

Дня 10. березня ц. р. перевела поліція з Балигороду домашню й особисту ревізію у студ. філ. Миколи Мулярчука з Поморян, замешкалого в домі пароха Стежниці о. Панасевича. П. Мулярчук учив у Стежниці співу. Після ревізії забрала поліція п. Мулярчука зі собою для списання протоколу на постерунку. Там продержали його два дні „на переслуханню" а опісля відставили мабуть до Перемишля. Причина ревізії та арештування невідома. Догадуються, що безпосередною причиною арештування була депеша арештованого до Поморян, в якій він запитував, чому не присилають обіцяних нот. Причина дійсно велика! Небезпеку для польської держави догляділи навіть в телеграмі про ноти! Далі прийдеться Українцям примусово відмовитися від користування польськими телеграфами, поїздами і т. д.

КОЦЮБИНСЬКИЙ НАСЛІДНИКОМ [illegible]

„Газ. Варшавска" звідомляє: Наслідником [illegible]

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ .75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ВНУТРІШНІ БОЛЯЧКИ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ УКРАЇНИ

В Московських „Известиях" з 11. III. знаходимо цікаву допись з України з деякими підсумками і висновками „чистки" організацій комуністичної партії на Україні.

Цифрові дані сеї „чистки" такі:

На Донеччині на 2554 провірених членів партії, виключено з партії 4.4%, а покарано 16%; на Одещині провірено 5201 членів, з них виключено 3.1%, покарано 10%; на Катеринославщині провірено 2693, виключено 10.9%; покарано 12.7%; на Київщині провірено 5335, виключено 9.5%; покарано 27%; на Полтавщині провірено 1912, виключено 7.3%, покарано 38%.

Отже найбільш „засміченою" організацією показалася організація на Полтавщині, де виключені з покараними становлять мало не половину (45.3%) всіх провірених членів партії. Видно, що на козацькій Полтавщині, губернії чисто хліборобській, де майже нема фабричного промислу, комунізм дуже слабо прищеплюється, а ті нечисленні одиниці, що записалися до комуністичної партії, не представляють великої вартости, з точки погляду комуністичного катехизму. Але навіть в такій промисловій губернії, як Катеринославська, справа не багато краще стоїть, навіть можна сказати, гірше, бо тут маємо найвищий процент виключених з партії (10.9), отже цілком негодящого елементу, при поважнім також проценті покараних (12.7). Зле стоїть „моральність" партійна і на Київщині.

По „клясовим" ознакам виключені діляться так: по Одеській організації на 160 виключених приходиться: селян 10, робітників 27, службовців 88, інтелігентів 35. По Катеринославській організації на 283 виключених приходиться: селян 63, робітників 84, службовців та інтелігентів 136. По Київській організації 75% всіх виключених також приходиться на службовців й інтелігентів.

„Більшість виключених,— пише кореспондент,— це відірвані від партії і маси, не стійкі, пасивні, карієровичі, зловживачі своїм положенням, міщани". Менше виключених за інтриганство, натомісць значне число виключених за некомуністичні і неетичні вчинки. „Виключались цілком безнадійні, котрих ніякими заходами не можна направити", а тих, про яких є ще надія, що поправляться, карано: увільненням з відповідальної роботи, зі школи, призначенням на „низову" (чорну) роботу і т. п.

Найбільшою болячкою партійних організацій, яку викрила „чистка", це „вопіюча політична безграмотність (60 ДО 70 ПРОЦЕНТІВ ПРОВІРЕННИХ!), неграмотність у всіх шарах починаючи з робітників і кінчаючи відповідальними робітниками і вузівцями (студентами вищих шкіл)". Особливо відзначаються неграмотністю вузівці, це явище загальне, для цілого ряду вищих шкіл. До чого ця неграмотність доходить, кореспондент наводить ось таку відповідь вузівця на питання: „що таке СССР??"— Партія есерів..." До дальших болячок, виявлених „чисткою", кореспондент зачисляє розкладовий вплив на комуністів міщансько-непманівського осередку, з яким вони стикаються, особливо „міщанської" родинної обстановки, в кінці нерівномірний поділ праці між членами партійних „ячейок", в наслідок чого одні занадто перетяжені працею, а другі валандаються без роботи.

Та мимо всіх тих хороб, автор дописи уважає, що „на загал організація є все таки здоровою"...

Яскравими образами того „здоровля" партійної організації, крім наведених в горі цифр про виключених і покараних членів партії, був загально знаний процес Димовських „комуністів" і богато ріжних инших процесів, які свідчать про те, що політична неграмотність партійної маси, це ще найменша біда, а біда в тім, що ця маса в дуже великій части складається із злочинного елементу та елементу льокайського, що крутиться в комуністичній партії, як вюни в багні.

Х.

ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ КОНЦЕРТ У ЛЬВОВІ ПІД ПОЛІЦІЙНОЮ ЦЕНЗУРОЮ

„Діло пише: Традиційний Шевченківський концерт уладжений „Заходом українських товариств у Львові", спонукує до кількох невеселих рефлексій, які слід висловити голосно. Може більш щирість з нагоди таких свят заступить лепту пошани супроти великого національного поета, який заслуговував би на кращу форму звеличання.

Підчас промови ПРЕДСТАВНИК ПОЛІЦІЇ сидів у передніх рядах з її текстом у руках, перевіряючи, чи промовець у палі красноречія не загониться поза межу зачеркнену червоним олівцем ЦЕНЗУРИ. П. В. Мудрий мав преважне завдання. Безпосередно перед концертом повідомила його поліція про „білі місця" його промови. Прошу уявити собі настрій промовця, який мусить по рабськи придержуватись предложеного тексту і якого повідомляє Комітет нишком уже на сцені, ЩО КОЛИ ВІН НАРУШИТЬ СКОНФІСКОВАНИЙ ТЕКСТ ПОЛІЦІЯ ЗАГРОЖУЄ РОЗВЯЗАННЄМ „БОЯНА"! Не диво, що промовець, без огляду на свій спокій не міг зберігти гармонійного характеру промови, пошматованої мов політична стаття в часописі, дарма, що вона не виходила поза межі поезії в прозі.

А ТІ ПОЛІЦІЙНА ЦЕНЗУРА ТОРКНУЛАСЬ НАВІТЬ ШЕВЧЕНКІВСЬКИХ ПОЕЗІЙ: П. Голубовський не міг відспівати II-ої частини „Гетьманів".

ВАЖНИЙ АНГЛІЙСЬКИЙ ГОЛОС

(Спеціяльна кореспонденція Свободи з Европи).

Як звісно то Німеччина зробила політичному світови, велику несподіванку, бо сама запропонувала так звану „гарантію" східних границь Франції. Іншими словами вона зрікаєся Ельзасу і Льотрінгену, котрі мусіла Франції відступити, а котрі в р. 1871 була здобула. Колиб на тім тілі прийшло до остаточної згоди між обома державами — так уступає уся причина підпирання Польщі з боку Франції і Польща лишилася би сама „як билиночка в полі", бо инших приятелів крім обрізаної „до щенту" Мадярщини не має.

Така пролозиція зі сторони Німеччини дуже припала до вподоби Англії, котрій вже та антанта з Францією боком лізе. Франція-ж під самим її боком, відділена від неї каналом Ляманш, для перелету через котрий вистане менше як година. В минувшині, а зосібна за часів Наполеона (до р. 1815) обі ті держави нераз десятками літ зі собою воювали і суперечностий між ними — зосібна в кольоніях не мало. Перед світовою війною головною суперницею Англії була Німеччина зі своєю фльотою; але тепер Німеччина лежить покорена та обезсилена, а її кольонії позабирали побідники. Її регенерація — хоч не задалеко ідуча лежить навіть в інтересі Англії, бо в тім випадку вона би знову зашахувала Францію. І тому бачимо, що в послідних часах чимраз частійше підносяться в англійській пресі голоси проти польского імперіялізму, проти польської захланности на чужі землі.

В тім дусі написана є і стаття, що появилася недавно в „Манчестер Ґардієн", а котрої зміст в головних чертах передаю ось тут шановним Читачам „Свободи".

Стаття та займається передовсім питанням східних границь Німеччини.

Справа **Німців в Чехословаччині** не є властиво питанням заграничної політики, котре би мало бути полагодене між тою державою а Німеччиною. Є це **внутрішною** політичною проблемою чесько-словацької республики. Німці, живучі у ній, повинні дістати таке рівноуправнення з другими національностями, яке мають Французи у Швайцарії. До того треба однак повної політичної невтральности чсл. держави і розвязання військового союза її з Францією, з чого би вийшла лише значна користь для всіх її горожан, і то так під зглядом політичним і фінансовим як і моральним.

През. Масарик і другі розумні Чехи ніколи не пристращалися до зависимости від Франції, а мусіли докищо на це годитися лише з боязни перед Німеччиною.

Однак в цілком иншім тоні є держана та частина згаданої статті, в котрій говориться **про польське питання.**

Польський коридор до моря (через німецькі землі — К. Т.) є під зглядом географічним — вповні анормальним, а розділ Вищого Шлезка між Німеччину а Польщу є прямо господарською катастрофою. Східна Німеччина зістала прямо в нелюдський спосіб розідрта. Говорити про право або безправство є тут цілком безпредметовим. Вистане ствердити той факт, що Німці того рода пересуненя границі не будуть могли ніколи признати.

Колиж би вони це й зробили, то повторили би лише брехню, яка уявилася в підписанню договорів у Франкфурті (1871 р.) та у Верзаю (1919). — Ті границі мож буде удержати лише так довго, як довго буде Німеччина прибитою та пригомшеною. Таксамо пановання Польщі над Білою Русею, Волинею та Сх. Галичиною може удержатись лише так довго, як довго Росія (себ-то совєтська република — К. Т.) буде стояти поза скобками міжнародної політики. Коли б справді удержанне польского панованя на східних і західних окраїнах Польщі є потрібне для напятновання і усунення Німеччини та Росії — від інтернаціональної політики — но то може це й надалі остатись. Але в тім випадку треба буде попращатися з надією на відзброєнне та на мирну будуччину.

Коли би англійська світова держава загарантувала границі Польщі, то це би була така сама лож, як та, коли би Німеччина та Росія признали, що ті границі мають раз на все остатись. **Велика Британія і її домінії не розпічнуть ніколи війни з тій цілі, щоби почтові скринки в Данцігу зістали помальовані польськими державними красками, або щоби православна церков на Волині могла бути латинщена, а Поляки щоби могли Сх. Галичину називати Малопольською!**

Та стаття „Манчестер Ґардієна", очивидно натхнена „свише" — є остаточною відмовою з англійського боку щодо домагань Польщі, і є рівночасно опрокиненнем вістки, поданої паризьким „Таном", немов то Чемберлейн будучи недавно в Парижи, признав слушність польським домаганням, та хотів приймиту Польщу до союза, котрий би гарантував її східні границі.

Як бачимо, витворюєсь ситуація надзвичайно користна для дипльоматичної акції нашого закордонного центра і тому не мож лишати його без помочи.

Кирило Т.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ НА ЧУЖИНІ.

Чехословаччина.

Святочні збори Українського Правничого Т-ва в честь 75-ліття през. М. Масарика.

14. березня 1925 р. під головуванням проф. д-ра Дністрянського при секретарі д-рові Клунному в присутности проф. Щербини, ректора українського університету в Празі, професорів, доцентів і гостей, відбулися святочні збори Українського Правн. Т-ва в Чесько-словацькій республиці.

Проф. Лященко, декан правничого факультету українського університету (він же і голова **Правничого Т-ва) читав реферат, у котрому переповів** біографію президента ЧСР. Т. Масарика та його діяльність на користь славянських народів взагалі і Українців зокрема.

Проф. д-р В. Старосольський виголосив реферат на тему: „Т. Г. Масарик, як політик," підкреслюючи живий звязок поміж теоретичною думкою Т. Масарика і його практичною діяльністю. В основі політичного світогляду Т. Г. Масарика лежить погляд, що політика це прикладна соціольоґія, що політика повинна служити людству: що мораль в нації — національна сила в політиці; що відродження політичне є по суті моральне відродження, тому політика є в тісному звязку з моралю. Референт прийшов до висновку, що постать президента чесько-словацької републики є велика: вона займає світове становище; своєю практичною діяльностю Т. Г. Масарик **звязує чесько-словацький світ зі світом англьо-саксонським.**

Проф. д-р. М. Лозинський читав реферат на тему: „Політична діяльність Т. Г. Масарика," яку (діяльність) поділив на два періоди: 1) Т. Г. Масарик, як діяч поневоленої чесько-словацької нації до початку світової війни (професор, публіцист, політик), котрий дбає про розвиток ч.-с. нац. думки, 2) Т. Г. Масарик, як політичний діяч (з початку вибуху світової війни), котрий (діяч) долю свого народу звязує з долею народів західних держав і піднімає прапор боротьби свого народу проти Австрії. Т. Г. Масарик є символом демократії, теперішнє свято Українського Т-ва в честь 75. літ. народин президента чесько-словацької республики є тріюмфом демократії і національного визволення чесько-словацького народу. („Діло").

З ГАЛИЦЬКОГО СЕЛА ПИШЕ ОДИН УКРАЇНЕЦЬ.

У нас страшна нужда. Бідують усі крім поліції й високих польских „достойників" та спекулянтів. Селяни випродують останки з хати, стайні, і стодоли, щоб не вмерти з голоду. Чим прийдеться засіяти поле, ніхто не знає, хоч земля аж просится, щоб кинути в неї зерно. Кажуть, що з воєвідств має прийти якийсь порятунок в зерні, але то хіба для кольоністів, латинників та хрунів. На Покуттю є села, де панує справдішній голод; там деякі селяни та дрібноміщани не мають раз що взяти до уст і випрошують ложку теплої страви від сусідів. Але й інтелігенція бідує. Навіть польські урядовці нарікають на свою власну державу. Кажуть, що за Австрії були добрі часи. Більші польські патріоти потішають менших патріотників, тим, що нібито на — Радянщині ще гірше й американською позичкою. Та тої позички як кіт наплакав. Побогрували Американці 35 міліонів долярів, як раз тільки що вистане з на два місяці на військо й поліцію. А з чого мають инші жити, коли ціла Польща, то один жебрак? Кредиту нема, зарібку нема, хліба нема ... хоч сядь та плач. Зато багато війська, поліції й жандармерії. От яка штука — та проклята Польща!

Тепер у нас збирають підписи по думці додаткових постанов до шкільного закону. Розуміється, що наш нарід домагається своєї української школи. Але польські „шпектори" і жандарми шахрують як при виборах, щоби довести до того, щоб у нас була польська школа. Грозять арештами, бють і називають бандитом кождого, що опирається шахрайству. „Ти з Петрушевичем тшимаш і з більшовиками" — кажуть. Але нарід знає о що ходить Полякам і не дається. А проти Президента Петрушевича є хіба хруні. З дуже гарної книжечки В. Целевича про польські шкільні закони кождий знає, що має робити, аби була своя школа. Тільки настановлені „владзою" війти помагають польським панам. Але наш брат мотає собі тільки на вус, бо вірить, що прийде ще час, коли порахується з польськими підлизайками.

Ох, докучила нам та проклята Польща! Коби вже була раз добра нагода, то зналиби як і що робити. Не так делікатно як у 1918 році. Аби тільки інтеліґенція не водилася зі собою за чуба, але стала разом, у згоді зі собою і народом. А нарід поможе щиро...

ПУБЛИЧНА БІБЛІОТЕКА

Мало не в кожнім американськім місті і місточку є своя „поблик лайбрері". Звичайно це міська установа, значить влаштована й удержувана коштом міста. Одначе дуже часто публичні бібліотеки мають ще свої окремі фонди з пожертв самих громадян. Буває, що окремі [illegible] дарують бібліотеці свої книжки або передають в ню [illegible] приватні книгозбірні. Таким способом бібліотека богатіє все новими книгами.

Кожна книжка назначена своїм номером і буває, що ще й иншим знаками, щоб можна найти її на полиці, де вона лежить рядом з иншими книжками на ту саму тему або тої самої категорії. Кожна книжка записана на картках де назначено імя автора, назву й тему. Ті картки впорядковані по азбуці так, що з них можна познакомитись з змістом бібліотек і вибрати книжку, яка кому потрібна.

Звичайно бібліотека має два відділи: один — з якого книжку можна позичити на деякий час до дому, і другий, в якім можна користуватись з них тільки в самій бібліотеці. Бібліотечні службовці вчаться в окремих школах, де вони пізнають всю систиму й організацію книжного діла. Вони можуть всякому читачеви порадити, де він може найти потрібний йому до читання матеріял на таку чи иншу тему. В бібліотечних католоґах записано не тільки зміст книжок, а й усяких брошур, журнальних і навіть важніщих газетних статів так, що бібліотекар може звичайно дуже скоро найти, де й що про яку справу було писано.

Мало не кожна публична бібліотека має окрему збірку книжок для дитячого читання під зарядом бібліотекарів, які спеціяльно розуміють умовий розвиток й виховання дітвори.

Звичайно публичні бібліотеки мають відділи газет і журналів („магазинів"), де є і нові часописи і збираються комплети давних що й стару газету або журнал, яких вже ніде инде не дістане, можна ще розшукати в бібліотеці. Газет до дому брати не можна.

У великих містах в публичних бібліотеках є ще окремі спеціялізовані книгозбірні: книг медичних, правничих, економічних, по історії мистецтва, різних літератур і т. и.

Розуміється, усі більші бібліотеки тай богато менших мають книжки в чужих мовах, призначені так само, як і англійські будьто для студій будьто для звичайного читання. По містах, де є богато чужомовного населення, такої чи иншої мови, в бібліотеці можна звичайно найти книжки в тій мові. Як публична, звичайно міська, установа, бібліотека старається служити усім громадянам. Тому й на бажання такої чи иншої групи, що хоче читати, бібліотеки в міру своїх фінансових засобів стараються постачити її книжок до читання в її мові.

Одначе деякі бібліотеки жалуються, що хоч на домагання покупили книжок в чужих мовах для ужитку майбутних читачів, то здебільша ті книжки даром спочивають собі на полицях і мало хто з них користає. Доходячи причини переконалися, що не завинила неохота до читання в чужомовної публики, але здебільша люде не знають, що в бібліотеці є книжки в їх мові або не мають сміливости зайти і розпитатися, боючися, що не зумілють розмовитися в англійській мові і найти книжки, які їм потрібні.

На сході Сполучених Держав, де є богато українських іміґрантів, деякі більші бібліотеки мають збірки українських книжок.

КОЛЬОНІЗАЦІЙНІ ПЛЯНИ В ЦЕНТРАЛЬНІЙ АМЕРИЦІ

В двох центрально-американських републиках, Панамі і Гватемалі, вироблено пляни і зроблено перші спроби заселення свобідних земель европейськими кольоністами. Ціль тих кольоній передівсім, щоб загосподарити широкі земельні простори, що в обох републиках ще лежать пусткою, та взагалі підняти земельну культуру з помічю досвідних европейських хліборобів. Окрім того есть ціль, щоби білі переселенці з Европи рівноважили швидкий зріст нігерського населення в Центральній Америці.

На початок уряд Панами доручив свому консулеви в Кельн (в Німеччині) зробити умову з пятьдесяти німецькими родинами, що переселяться на землю до Панами. На кошти їх переселення і поселення признаєно 10,000 долярів. Це розуміється як початок і від його успіху буде залежати дальша кольонізаційна акція. В осени 1924 року прибули до Панами перші німецькі кольоністи, трийцять родин, яким кошти дороги і прочі витрати покрив панамський уряд. Кожний голова родини одержав 10 гектарів землі і окрім того по 5 гектарів на кожного сина понад пятнайцять літ віку. До того часу, доки земля почне продукувати, уряд дає їм кредити на прожиток і господарські матеріяли.

Уряд Гватемалі зробив умову з чехословацьким правительсвом в справі творення хліборобських кольоній з іміґрантів Чехословаччини. Умова зроблена на чотири роки. Уряд Чехословаччини має перевозити іміґрантів а саме родинами з найменш трьох осіб, на свій кошт. Вимагається, щоб еміґранти були професіональними фармерами. Чехословацькі представники можуть вишукувати для них роботу на фармах і плянтаціях, поки не привикнуть до місцевих відносин, після чого вони будуть поселятись кольоніями на землях, які віддасть їм гватемальський уряд.

Кольонії мають складатися з 100 або більше родин і представники Чехословаччини, що займаються тою кольонізацією, обовязалися побудувати для кольоністів мешкальні доми, як теж будинки на шпиталь і школу в кожній кольонії. Вони мають теж постачити урядження для всіх будинків, влаштувати в кожній кольонії досвідну хліборобську стацію й удержувати лікаря й учителів; в школах будуть вчити також чеської мови, історії і географії. Чехословацькі контрактори обовязні теж побудувати дороги потрібні для транспорту хліборобських продуктів кольоній.

Правительство Гватемалі обовязалося дати кожній кольонії 4, 500 гектарів землі, з того четверту частину даром, а решту по цінам, залежним від положення, урожайности, віддалення від залізниці і т.и. На протязі десяти літ праці іміґрати не будуть платити податків від продуктів своєї праці, але половину чистого прибутку повинні інвестувати в місцевих хліборобських й індустріяльних підприємствах і банках. В умові сказано, що перша ґрупа переселенців повинна прибути на протязі 15 місяців. Коли ж не прибудуть, то умова стане неважною і чеський уряд тратить гроші депоновані як гарантію за умову.

З РОСІЙСЬКОЇ ПРЕСИ.

Перший російський голос про повне право „інородців" до свободи.

За пять майже років перебування української еміграції в чужих краях не один десяток разів відбулося прилюдне і урочисте виявлення нашого національно-державного облича. Не один раз святкували ми роковини проголошення незалежности й соборности України, не один раз у Шевченківські дні бучно вшановували память нашого національного генія, не один раз збіралися на конференції та зїзди. І не один раз вітали нас у ці врочисті дні представники чужих демократій, бажаючи нам успіху в нашій боротьбі за визволення нашої батьківщини. На однім такім святі виступив з чулим і симпатичним привітанням навіть представник зирянського народу, мало кому й відомого в Европі. Але за пять років нашої діяспори ні в одній країні, що дали притулок українським політичним вигнанцям, і ні єдиного разу не виступив з привітанням, з якимбудь висловом співчуття нам та доброзичливим побажанням успіхів в нашій боротьбі представник демократії російської. Так само і жидівської. Вони вперто мовчали або маніфестували свою ворожість до наших змагань.

Я не знаю жидівської преси, але щодо російської, то вона від правого до лівого крила і тепер веде невпинний наступ на українство — часами в незвичайно вульгарних і непристойних формах. Єдине маленьке виключення з російської преси уявляє собою хіба варшавська газета „За свободу!", яка хоч і дуже обережно, але насмілюється часами підняти голос в оборону національних меншостий у Польщі або кинути докір своїм Росіянам за їх чорносотенні нахили в національних питаннях. Правда, на сторінках російської варшавської газети ми читали недавно заяви одного з редакторів, що український народ не бажає жадної самостійности, що ідея незалежности України це наслідок „інтриги" Івана Мазепи та инших гетьманів, а потім — купки інтелігенції, інспірованої... Австрією; але газета давала разом з тим можливість Українцям вільно спростовувати ці нісенітниці і виступати в оборону своєї справи. Тепер вона пішла далі і вмістила на своїх сторінках статтю, яку ми, Українці, ні в якому разі не можемо і не повинні обминути мовчанкою. Нічого подібного ми з московських уст ще не чули. Цей щирий і чесний голос з чужого табору не зупиняється перед тим, щоб різко й отверто заплямувати лицемірність російської демократії в національних питаннях і заманіфестувати, що правда і моральна краса сучасної боротьби за ліпше майбутнє не на стороні Росіян — білих, червоних, чорних, все одно яких, — а на стороні тих меньших націй, що їх знову Росія збірається поглинути во імя ідеї єдиної і неподільної вязниці народів.

Автор цеї, прямо скажу, незвичайної, як на російську газету, статті Юрій Ліперовський був цими днями на панахиді, що її відправляли в православній митрополитальній церкві Грузини в день національної жалоби. Молилися за національних героїв визвольної боротьби.

„На панахиді — пише Ю. Ліперовський — серед грузинської кольонії було чимало Українців. І зовсім не було представників російської еміграції.

І це було боляче, боляче тому, що навряд, чи це було випадково.

О, ми гарно деклямуємо гимни свободі, коли поминаємо жертви большевицького терору і само собою цілком щирі, коли бажаємо визволення нашій батьківщині. Але... але для нас чужим є патос свободи взагалі. Ми давно зробили перегляд своїх колишніх поривів і здебільшого вже соромимося наших весняних настроїв у дні березневої революції.

Так! Ми можемо захоплюватися патріотичною фігурою Вільгельма Телля і з запалом говорити про славетну „останню тисячу" Гарибальдійців. Але зрозуміти самостійників-Українців або борців за незалежність Грузії ми не в стані.

Бо зовсім инша справа, якщо мова йде про чужих, про далеку Італію або маленьку Швайцарію і цілком инша, коли нам, великій Росії, потрібні чорноморські порти, бакинська нафта і т. и., а шлях до цього загорожують „безглузді мрії" хахлов та инших инородців.

Ми били оплески Грузинам за їхнє повстання проти большевицької влади, але зрозуміти, що вони боряться не тільки проти форми влади над ними та проти її представників, але й взагалі за незалежність своєї вітчини, цієї найкращої перли в російській короні, — ми не хочемо або... не в силі.

А коли ми це зрозуміємо, то по суті не будемо дуже сердиті на большевиків за те, що вони підгорнули таки непокірливих Грузин під нозі Москви і цим зберегли таке потрібне нам „Закавказзя" для тих часів, коли, після провалу большевицької влади, ми вернемося у звільнену батьківщину та заведемо там новий, наш, порядок повернувши до життя добрі старі часи...

...Для народа, що втратив патос свободи, — майбутнього нема. А як що кому близькі до серця ці високі пориви людської душі, то йому так само дорогі пориви до свободи та ненависть до насилля, звідки воно-б не йшло. І він підійметься проти свого-ж народу, якщо цей народ стане гнобителем другого.

Я певний, що навіть Протопопов та Горемикин*) найщиріше мріяли про свободу.

Отже і нам треба зробити висновок. Або викреслити з нашого словника слово „свобода" і домагатися повалення большевиків просто для того, щоби захопити владу в свої руки, але тоді ми мусимо відмовитися від декларації про свободу при боротьбі з большевиками. Або ми мусимо бути послідовними до кінця в визнанню символа віри свободи, себто визнати і за иншими підвладними большевикам народами право самим керувати своїми справами.

Або — або.

По середині лише фальш та заміна одного ярма на друге. Червоного на біле або трьохкольорове, як що не просто на чорне.

Але чи не всеж однаково для підяремних народів, якого кольору ярмо накладуть на них нові їх пани, як що ця зміна влади не принесе їм права по свойому бажанню будувати своє життя?

Отже й мені здається, що в ці жалібні дні Грузії, України й ин., становище їхньої еміграції безмірно щасливійше, ніж наше — російських емігрантів. У них відібрали все, але в них невгасимим вогнем горить патос свободи".

Я навів тут характеристичнійші уступи зі статті п. Ліперовського, і читачі мусять визнати, що такої мови з уст сучасних Москалів вони ще не чули. Не диво, що автор, як ми довідались, одержав вислів здивування та щирої подяки від багатьох Українців, в той час, як на редакцію, що вмістила статтю п. Л—го, посипались злобні стріли з ріжних кутків російського табору.

Само собою ясно, що газетна стаття нічого не змінить і змінити не може. Через кілька днів вона забудеться, але вона цікава, як той випадковий промінь, що наочно виявив глибоку темряву, серед якої зявився. До цеї пори те, що ми говорили і чого домагались, було в очах наших ворогів-чужинців виявом „українського шовінізму", алеж і найдурнійший Москаль не визнає п. Ліперовського „українським шовіністом".

Inde ira. Ол. С—кий.

*) Царські міністри-реакціонери, коли сиділи в келіях Петропавловської фортеци, але з цього не випливає, що вони були апостолами свободи. — О. С.

З КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ У ВІДНІ.

Товариство „Українська Бесіда" у Відні, що являється товариським і культурним осередком розкиненої у Відні української еміграції, зорганізувало ряд відчитів, викладів і дискусійних вечерів. Самі теми відчитів і викладів показують, що наші Віденці, не зважаючи на незавидне матеріяльне положення, живо інтересуються громадянськими й культурними справами.

Дотепер виголошено такі відчити та виклади: дня 10. січня с. р. реферат п. Олени Галичанки про проєкт дра Сіменовича в Ню Йорку підносно національної праці в краю; дня 17. січня п. др. Наді Суровцової про завдання новочасної жінки; у днях 30. січня, 7. і 14 лютого дра Івана Німчука про українські памятники у Відні.

До Великодних свят відбудуться отсі дальші відчити й виклади: Дня 28. лютого відчит п. Олени Залізняк про галицьку жінку; дня 7. марта др. В. Вовк про „Союз Мазепи з Карлом XII"; дня 21. марта др. Кость Левицький на теу: „Огляд наших політичних змагань в 1912 р."; дня 28 марта др. Р. Перфецький на тему: „Соборництво західно-української течії"; дня 4. квітня др. Теоф. Кучковський на тему: „Дещо з психольоґічних фейлетонів" дня 11. квітня п. Андрій Жук на тему: „Про революційну українську партію (Р. У. П.) з нагоди 25. роковин її основання.

Коли додати до сього те, що у Відні почав появлятися теоретично-дискусійний журнал „Обеднання," фаховий орган маркознавства „Український Філятеліст," що там не припиняється життя у студентських, робітничих і жіночих організаціях, що там іще найменше роздору, політичних і особистих інтриг зі всіх центрів української еміграції — слід признати, що наші Віденьці можуть бути взірцем для инших еміграційних осередків.

НАСЕЛЕННЄ ВІННІПЕГУ ПОЧИНАЄ ЗНОВА ЗБІЛЬШАТИСЬ.

Після звіту Й. Г. Гея, комішіонера оподаткування міста, Вінніпеґ мав в початком цього року, 195.148 мешканців, себто о 298 більше, як минулого року. Найбільше мешканців числив Вінніпеґ у 1915 році, коли то число його мешканців виносило 212.889. В часі війни зменшилося значно число мешканців Вінніпеґу і спало вкінці до 182.848. Після звіту інспектора здоровля, Реґа, у біжучім році є у місті менше порожних домів, як рівнож менше незанятих мешкань у камяницях, як се мало місце минулого року, хотяй минулого року збудовано у місті 450 нових домів. Се є наглядним доказом, що відносини у місті починають поправлятись і що часи загального пригноблення починають проминати.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Андрусевич Франц (Франьо), учитель в Посічи біля Богородчан, помер ненадійно на 36 році життя, наслідком сильної простуди. Покійний походив зі спольщеної родини станиславівських залізничників. Ще в реальній школі зблизився до Українців товаришів і став під їх впливом свідомим Українцем. Покінчив три роки політехнічних студій перед війною, а в часі війни попав до російської неволі на далекий Сибір до Омска. Вернувши з полону доповнив семінаріяльну матуру і дістав учительську посаду в Посічи, де вчителювала його жінка. На посаді пробув всього кілька місяців. Носився з думкою заснування власної друкарні. Був у нього хист до видавництва. Перед війною видавав переписні картки з Гуцульщини. В. Й. П.

ЧИ ПРАВИЛЬНО РОСТУТЬ ВАШІ ДІТИ.

По чім пізнати, чи дитина прийшла на світ здорова й правильно росте і розвивається?

Лікарі і специялісти в питаннях вигодування і виховання дітей здавна стараються виробити певний „рівень дитячого здоровля". Др. Гоу Чаплін, наприклад, відмічує слідуючі признаки „повного здоровля" дитини: сильні, рівні і здорові зуби; чисті і ясні очі; чиста шкіра; рівні плечі; широкі груди; достаточна мускулятура; прості ноги. Що і внутріщні органи правильно функціонують, про те повинні свідчити: чистий, червоний язик; здорові нерви; добрий настрій; і врешті — про що найлекше переконатися, — правильна вага порівнюючи з ростом і віком дитини.

Коли дитина правильно розвивається, то вона повинна що дня рости і набирати більше ваги. Коли на протязі ваги і ріст дитини остаються на тім самім рівні, то це зовсім певний знак, що з дитиною щось недобре, і батьки повинні негайно порадитися лікара, в чім вона недомагає.

—Ріст дитини залежить, передівсім, від правильного годування. Коли підчас війни діти в центрально-европейських країнах не мали що їсти, то вони перестали рости. І коли їм з заграниці стали помагати, то в першу чергу посилали не просто харчові продукти для нагодування, а такі продукти, що передовсім причиняються до росту: молоко, какао, горох, фасолю, сало. З усіх харчів діти потрібують найбільше молока, що містить в собі найбільше мінеральних солей, необхідних для росту і скріплення костей.

ЗРІСТ ФАРМЕРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ В АМЕРИЦІ.

На протязі останних чотирох літ хліборобський кооперативний рух в Сполучених Державах дізнав великої зміни. Зміна та не тільки в організації богатьох нових спілок і в зростаючій кількости членів а передівсім в творенню великих кооперативних організацій, обіймаючих широкі простори й широкі завдання. [redacted]

До 1920 року економічні організації американських фармерів це були майже тільки місцеві спілки або союзи декількох спілок для продажу фармерських продуктів. Аж після 1920 року організувались великі кооперативні союзи, що обіймають цілі продукуючі округи або навіть цілі стейти. Пятьдесять з тих великих організацій мають більше членів і продають та купують більше товару, ніж 5,424 спілок, для яких є дані з 1915 року.

Тих 5,424 кооперативні товариства в 1915 році звідомляли, що в них є разом 650,000 членів фармерів та що їх річний бизнес доходить до 635,000,000 долярів. Чотири роки пізніше, федеральний хліборобський перепис виказував, що 624,000 фарм приймає участь в кооперативнім купні і продажі та що їх кооперативні купна й продажі перейшли суму 800,000,000 долярів. Та який раптовий поступ зробив кооперативний рух в слідуючих трох роках, показують звідомлення одержані Федеральним Департаментом Хліборобства в 1922 році від 10,160 фармерських кооперативних організацій. Належало до них поверх два міліони — 2,025,000 фармерів, а їх річний торговий оборот перевижчив суму 2,000,000,000 долярів. З того часу точної статистики немає, але по всім видко, що фармерські кооперативні організації ще значно виросли й поширились.

МАНДРІВНІ БІБЛІОТЕКИ.

Для тисячі мандрівних бібліотек в Америці дає можливість до схочу навчитись усім, хто з них користується. Десятки і сотки тисяч, в деяких бібліотеках (Вашінгтон, Ню Йорк, Бостон, Шікаго) по міліонови і більше томів лежать відкриті для читаючої публики. Та звичайно, бібліотеки є тільки по більших та менших містах і можуть задовольнити охоту до читання, яка є в тих двох тисячах міст. Вони неприступні для людей, що живуть далеко від міста, по селах і на фармах, та ще зимою, коли дороги завіяні снігом і коли саме у відлюдних оселях в довгі зимові вечері відчувається потреба книжки і читання.

Щоби задовольнити ту потребу, майже у всіх стейтах Сполучених Держав влаштовано так звані мандрівні бібліотеки.

А саме на бажання кожного гурта людей у тих місцевостях, де нема публичної бібліотеки, стейтова бібліотека (в столиці стейту) розсилає їм на деякий час збірку книжок — яких пятьдесять томів — до читання. Ту бібліотечку вони можуть помістити собі, де хочуть, щоб було вигідно усім сусідам користуватись з неї: в сільського вчителя, в школі, в крамниці, на почті, чи й котрий фармер може її взяти до себе і позичати книжки сусідам, що хочуть читати.

Книжки вибирає досвідний бібліотекар так, щоб кожний читач міг найти собі щось пригожого до читання. Збірка містить потрохи всякої літератури: повісти, оповідання, книжки для дитячого читання, описи подорожів, дещо з історії, з різних наук, практичні підручники, господарські, технічні, то-що. Одначе коли який гурток хоче образуватись в якійсь спеціяльній галузі знання, то може дістати збірку спеціяльних книг з тієї галузи, початкових чи для окремих студій.

В деяких стейтах ті бібліотеки розсилаються даром, без ніякої оплати, тільки позичаюча громада мусить оплатити посилки в оба боки. Деякі стейти беруть невелику оплату (один або два доляри), та за те посилають книжки на свої кошти. Позичаючий гурт чи сільська громада може держати їх в себе три місяці або півроку, або може віддати їх коли небудь після прочитання і виміняти за нову збірку. Велика громада може собі виписати одночасно кілька таких бібліотек. Одною з умов, на яких стейт дає таку мандрівну бібліотеку, є всюди, щоб читачі користувались з неї безплатно, значить хтось мусить взяти на себе добровільний обовязок взяти її під свою опіку і безплатно розжичати книжки поміж охочих до читання сусідів. В однім стейті було в минувшім році 1800 таких „бібліотечних станцій."

Дістати таку мандрівну бібліотеку можна без великих заходів. Досить написати до стейтової бібліотеки або бібліотечної комісії в столиці стейту, щоб прислали формуляр на подання (аплікацію), виповнити і туди-ж післати. В поданню треба подати імена двох або трьох осіб в громаді, що ручаються за книжки, імя людини, що буде ними завидувати, місце, де їх будуть держати, і адресу для пересилки.

В деяких стейтах окрім таких мандрівних бібліотек для цілих громад, товариств і гуртів, можуть окремі люде спроваджувати собі книжки з стейтової бібліотеки для читання, для студій чи для професіонального образування, господарського, технічного і т. и.

В деяких стейтових бібліотеках є книжки в чужих мовах і на домагання читаючого гурта їх теж долучують до мандрівної бібліотеки.

КРАЙ СВІТА.

Світом називають люде передівсім ту землю, на котрій вони живуть. Але відомо, що наша земська куля це ще далеко не цілий світ, а тільки маленька частинка того великого світа, що називається соняшною системою. — тільки одна з восьми планет, що кружать довкруги нашого сонця. Більшість тих планет богато більші, як земля, а саме сонце ще більше.

Але й соняшна система, значить сонце з усіми своїми планетами, з їх місяцями та з тим велитенським простором, що в ньому всі вони кружать, це ще теж не весь світ. Відомо, що ті звізди, які ми бачимо в ночі, це теж такі сонця, як наше, мабуть теж з своїми планетами і своїми соняшними системами. В безконечному числі звізд на небі наше сонце есть тільки одна така звізда, не найбільша і нічим не особлива окрім того, що воно „наше," найближче до нас і наша земля довкола його кружить. Та зрештою всі ті звізди і з ними наше сонце творять один світ одну зоряну систему. Називається та зоряна система чи то товариство усіх звізд грецьким слово „галаксіс," чи то по нашому „молочною дорогою." Мабуть кожному доводилось бачити на вечірнім небі ту густу масу далеких звізд, яку звичайно називають Молочною Дорогою, але не кожному відомо, що й усі прочі звізди, які бачимо окремі й наше власне сонце — це теж частинки тої самої молочної дороги, тільки ближчі до нас і тому краще їх бачимо.

Ну, а щож далі? Чи за тою молочною дорогою, за нашою зоряною системою, значить за всіма звіздами-сонцями, які ми бачимо, чи там вже конець світа? Чи ті звізди-сонця — це вже весь світ? Ні, — тільки своїми змислами і умом людина ледви може досягнути того, що там далі. Тільки дуже помало люде підіймались понад те розуміння, що земля це вже весь світ а бодай середина світа, не так ще давно зміркували загадку соняшної системи і врешті пізнали, що й вона ще не край світа, а тільки „макове зерно" в величезному гуртуванню звізд. І тільки тепер астрономічні досліди починають сягати понад ті звізди.

На останнім Конґресі Американського Товариства для Поступу Науки д-р Едвін Гобел зробив доклад про свої обсервації т. зв. „мраковини Андромеди," які він робив з помічю найбільшого телескопу на світі в обсерваторії на Маунт Вилсон біля Пасадени в Каліфорнії. Досліджував він ту ясну пляму — завбільшки місяця в повні, — яку в цю пору року можна бачити майже просто понад головами серед так званих звізд Андромеди. Не дуже вона ясна, та пляма, і треба мати добрі очі, щоб її доглянути, але вже через звичайний телескоп вона добре помітна, наче ясна хмарка. Та через могутні побільшаючі скла Маунт-Вилсонової обсерваторії д-р Гобел міг відкрити, що краї тої хмарки це нішо инше, тільки безмірна кількість звізд і що та „мраковина Андромеди" це ніщо инше, якокрема зоряна система, зовсім окрема й біліони миль віддалена від нашого світу. Дальші обсервації, студії фотографічних знимок і застосування відомих астрономічних законів привели д-ра Гобла до висновку, що цей „новий світ" обіймає яких три до чотири тисячі міліонів звізд; що в нього світла приблизно біліон раз стільки, як в нашому сонцю; що треба приблизно 930.-000 літ, щоб його світло дійшло до нас, — віддалення, якого ніхто й уявити собі не може; та що на загал це такаж „галаксіс," зоряна система, як наша.

Що такі ясні спіральні плями на небі в окремих системах догадувався славний англійський астроном Сер Вилем Гертел; він назвав їх по поетичному „усесвітними островами." Але щойно власно д-р Гобель доказав їх певне істнування власне що до тої зоряної плями Андромеди. Та вона не одна така, — є ще дальші, що не виглядають навіть як хмарки, а як точки світла, видні тільки через телескопи, а справді мабуть будучи теж такими групами міліонів звізд, окремими „світами," яким кінця й краю ніхто й подумати не може.

ОСТОРОГА ДЛЯ СУХІТНИКІВ.

(З Американського Товариства Охорони від Туберкульози).

Мало яка слабість кидається на людину раптом, нагло з дня на день. А з-окрема сухоти (туберкульоза) є справою довгого часу, літ цілих, коли тяжка зараза помало та неустанно відається в організм, руйнуючи його кришка за кришкою. Але й так само немає наглого порятунку, короткого виходу з хороби. Вилічитися можна, але лічитися треба вперто, витревало і нераз довго.

Та для довгого лічення треба терпеливости, а богатьом людям воно здається ще прикріщим, ніж сама слабість. Коли активній людині сказати, що довший час вона мусить лежати і спочивати без діла, то, звичайно, вона буде пручатися і хотілаб найти собі якусь коротку дорогу до здоровля. Богато людям економічні відносини не дають безжурно спочивати. Коли батько родини мусить іти до санаторії чи до шпиталю, або по лікарському веліню дома спочитвати, то, звичайно, з голови йому не сходить тяжка думка, хто на той час нагодує його жінку та дітей і забезпечить їм дах над головою. Коли хора мати, то хто за нею зробить домашню роботу і ходитиме за дітьми. Навіть коли пацієнт може лічитися в шпиталі чи в санаторії, то він хотівби вилічитись як найскорше і не перестає шукати якоїсь простійшої дороги до здоровля, аби тільки швидше подужати.

Та власне в таких обставинах хорі люде хапаються за надії, що ними тільки самі себе обманюють та за способи, якими собі ще гірше шкодять.

Перше всього, з такого відомого настрою хорих людей і найбільше сухітників користуються всякі шарлятани, що обіцюють їх скоро й певно вилічити з найтяжчої слабости. Хто не бачив, скільки то певних, надзвичайних, мало не чудотворних ліків на сухоти всюди захвалюють і рекламують. Всякі особливі порошки, пігулки, каплі, напитки, масти, смаровила, „електричні машини" та печі, щоб з них вдихати якийсь особливий „газ." В ґазетах та „адвертайзментах" поміщують навіть посвідки від людей, — з повними іменами та адресами, що, мовляв, загубили вже всяку надію, та зажививши такого чи иншого ліку, відразу подужали. „Випивши того еліксеру мій чоловік міг піти знов до роботи і тепер почувається зовсім здоровим і молодим на двайцять літ." Звичайно ті всі вдячні пацієнти вже давно в могилі, але хора людина не переконується, але хапається за всяку надію. На ділі всі ті наглі і чудесні ліки є тільки на те, щоб нагнати міліони долярів у кишені несовісних обманців. Хорим вони ні кришки не помагають, а буває, що і шкодять.

Друга надія, яка хоч не все, але таки часто зводить хорих сухітників, це надія на кліматичне лічення, передусім на гірський воздух. Це правда, що в деяких випадках побут в горах причиняється до подужання, але це тільки одна справа поміж богато иншими і тільки досвідний лікар може сказати, чи його треба чи ні. Та з давних часів вкоренилася думка, що сухітники повинні шукати першого ратунку в горах, або, як в Америці кажуть, "на заході." І на заході Америки можна ще й доси здибати безліч тих нещасливих людей, що шукають собі там підсоння, яке спаслоби їх від слабости. Вытративши гроші, далеко від родини і близьких людей, ті „мандруючі сухітники" представляють там з себе просто безнадійну проблему. В великій більшости випадків вони були-б прийшли до здоровля, якби заздалегідь почали лічитися в себе дома, спочиваючи і добре відживляючись.

Єдина дорога для сухітника — це порадитися доброго лікара і лічитись по його вказівкам. Велику прислугу роблять вільні клініки і дешеві санаторії для туберкульозних пацієнтів. Це може бути справа довга але за те певнійша, як всі наглі способи.

ЖАРТИ

— Я чув, що ти шукаєш касіера?

— Ні, двох.

— То твій бизнес іде так добре?

— Ні, але я шукаю мого давного касіера і нового — вони оба втікли здефравдувавши мене.

Учителька: Івасю, як я кажу: „Я є гарна", то який то час?

Івась: Час минулий, прошу пані вчительки.

Згода в родині.

Товариші розмовляють собі яке подружжя найліпше.

— То зовсім просте, — каже один із них — послухайте, як є в мене. Перед полуднем роблю, що мої жінка хоче, а пополудні робить жінка, що вона хоче. І так у нашій родині все мир і тишина.

Добра рада.

— Хоч ви ціле літо були в Марієнбаді, ви все таки такі грубі як і передтим. На друге літо поїдьте до Англії, то щодня позбудетеся кілька фунтів!

Заява.

„Мою заяву проти пані Сварловіка так злостила, що він аж збожеволів, отсим відкликаю й заявляю, що чоловік пані Сварливої був уже збожеволів, як оженився з нею. — Пелагія Згідлива."

Австрійський архикнязь, Іван Сальватор, як мав десять літ, поїхав перший раз на лови до Стирії. Йому показують ріжні спольовані звірята, м. и. вірла.

— Якжеж то може бути орел?! — питається здивований 10-літний архикнязь — коли він має лише одну голову!

Лікарство.

Молода жінка прийшла до лікаря й жаліється йому на свою недугу: загальне недомагання, ослаблення, неспокійний сон, нервові болі.

Лікар (заертий кавалер) записав їй купелі, спорт, зміну воздуха. — Але найкраще, моя пані, — кінчить лікар — булоб для вас вийти замуж.

— А як жеж із вами, мій пане? — питається пацієнтка.

Але ще скорше відповідає лікар:

— Ми лікарі записуємо лікарство, але самі ніколи не заживаємо його.

Дим з циґар:

Лікарі доказують, що дим із циґар псує краску шкіри жінок. То зовсім зрозуміле, бо як звісно, дим дуже шкідливий для красок.

В поїзді.

Кондуктор: Перепрошую... Прошу тут не входити, бо то переділ для жінок.

Пасажир: Не бійтеся! Дам собі з ними раду.

Протяг.

Чоловік провів веселу ніч і вертає до дому. З трудом доходить до огородця, паде на травник і засипляє. За якийсь час пробудився, чує голос жінки, котра стоїть у відчиненому вікні спальні.

— Бійся Бога чоловіче, що ти там робиш?

— Зачини вікно, моя дорогенька! Таж знаєш, що я вразливий на протяг!

Витривалий довжник.

— Я представник фірми Джонсон і Філіпс, мені поручили відібрати суму, яку ви винні цій фірмі.

— Коли так, то ґратулюю вам, маєте забезпечене заняття на ціле життя.

Ніщо не поможе.

Лікар: Ніщо не поможе, мусите зажити цей порошок.

Хорий: Коли не поможе, то навіщо маю заживати?

Вже заплатив.

— Приятелю, мусиш нарешті віддати мені 50 долярів. Знаєш, що гроші мають нині подвійну вартість.

— Добре. Ось маєш 25 долярів, то значить, що я вже тобі ніщо не винен.

— Пишу тепер мої спомини.

— Так! То не забудь записати собі, що ти винен мені 20 долярів.

Суддя: Отже обвинувачений заперечує, начеб украв цьому панови годинник, хоч кілька людий бачило це.

Обвинувачений: То не доказ, пане суддя. Багато більше є людий, які цього не бачили.

Шеф: Вже стільки говорив я вам, пані, що мусите ощадно обходитися з матеріялом. Знову написали ви лист на три стрічки на цілому аркуші. Прошу переписати зараз цей лист на пів аркуші.

Молода господиня.

Пані Бінґ: Ця кухарська книжка повинна бути докладнійша.

Пан Бінґ: Не розумію.

Пані Бінґ: ... тут є припис на страву зі старих барабольь, а не сказано як старі мають бути ці бараболі.

Нова забава.

Батько (до дітий): А ви драби, відовчу я вас курити папіроси!

Діти: Алеж тату, ми бавимося, витворюємо хмари.

Добре серце.

Батько: Що ти зробив із цими десятьма центами, що я тобі дав їх?

Синок: Я дав їх старенькій бабусі там за углом!

Батько: О, ти чемний хлопчик! То була жебруча бабуся?

Синок: Ні, вона продавала цукорки!

Візитові карти.

Господар (до слуги): Спис гостий я тобі подав. Чи маєш також карти?

Слуга: Так прошу пана.

Господар: отже хай заїде авто. У кождім домі, де не застанемо господарів, віддаш одну карту. Розумієш?

Слуга: Так, прошу пана.

Господар (після того, як уже авто задержувалося перед більше домами): Чи маєш іще карти?

Слуга: Ще лише карову десятку і пік-ас.

Один рік старший.

Фридрих Великий, пруський король не дуже любив жінок. І понайбільше був у злім гуморі, коли в якімсь товаристві мусів говорити з жінками. Раз склалось так, що в товаристві мусів говорити з все ще гарною панею Б., яку памятав із молодих літ. Дивувався, що вона виглядає так молодо й спитав: „Скільки вам, властиво, літ моя пані?" Дама, в душі люта, на зверх миленько осміхнулася й відповіла зовсім рішуче: „Трицять пять літ, ваша великосте". Пані Б. не запримітила, що саме тоді їй за плечима стояв припадково її син, кірасієрський рітмайстер. „Так, так", сказав король і звернувся до рітмайстра: „А вам скільки літ?" Рітмайстер знав, що Фридрих II. не терпів брехні, але зате любив, як хто вмів влучно щось сказати, тому відповів скоро: „Я рік старший від моєї матери".

ПОЗІР! ПОЗІР!

Сим подається до відома всім нашим читачам, що присилаючи до поміщення ріжні оголошення до часописи „Свобода", треба рівночасно враз з оголошеннями присилати і належитість за них. Щоби читачі могли орієнтуватися яка належитість має бути прислана враз з даним оголошенням, будуть ласкаві за кожде написане в оголошенню одно слово числити 2 цт. коли таке оголошення має 30 або більше слів. За оголошення котрі не мають 30 слів платиться 50 цнт. за раз. Виняток творять лишень відділи У. Н. Союза, котрих оголошення мають бути підписані місцевим урядом відділу. Всі оголошення мають бути присилані до адміністрації „Свободи" 5—6 день перед днем оголошення їх в часописи, так що колиби вимагала сего потреба, був час порозумітися зі сторонами. Сторони котрі не схотять пристосоватися і придержуватися повисших правил, не можуть відтак парікати на часопись, що непоміщено їм оголошення чи оголошень.

Адм. „Свободи".